

СТАНОВИЩЕ

на проф. Богдан Богданов д.ф.н. по конкурса за професор с единствен кандидат доц. д-р Стоян Атанасов

Стоян Атанасов е представил за участието си в конкурса пълен списък на своите публикации и подробна справка за приносния характер на тези от тях, които смята за научни. Атанасов е доктор, не малко години е доцент в Катедрата по френска филология във Факултета по класически и нови филологии в Софийския университет и освен студии и статии по френска средновековна и ренесансова литература, предмета на неговите преподавания и изследвания, е представил за преценка по конкурса и монографичен труд, обхванто изследване, посветено на цялостното творчество на именития френски литературовед от български произход Цветан Тодоров.

Ще оставя преценката на студиите по френска средновековна и ренесансова литература на вниманието на рецензентите и ще се насоча - 1. към общия характер на научните изследвания и дейностите на Стоян Атанасов, и 2. към качествата на неговия монографичен труд.

По общия характер на научните изследвания и дейностите на Стоян Атанасов Атанасов е разделил своите 184 публикации в следните седем раздела – Книги, Съставителства и научни редакции, Научни статии и студии, Предговори и въстъпителни студии, Статии и рецензии в специализирана периодика, Книги, преведени от френски език, и Езикова редакция. Тази подредба показва обхвата на неговата дейност и убеждава, че той не е останал затворен в научните си теми, свързани с френската средновековна и ренесансова литература, а взаимосвързано с изследванията и преподаванията си е популяризирал, издавал и пропагандирал техния контекст по широко обществен начин.

Тази подредба на публикациите на Атанасов сочи и още нещо, в което съм отдавна убеден – че собствено професионалното в неговия случай, безспорните му познания в областта на френската средновековна и ренесансова литература, вървят заедно със свързаното с тях по-голямо на обхвантото познаване на френската литература и култура, на завидната му филологическа и езикова подготовка и задълбоченото владение на съвременните теоретически теми на

литературата и културата. По всяка вероятност това се определя от основната насока към проблемите на смисъла във всички изследвания и дейности на Стоян Атанасов.

Разбира се, когато става дума за професор, приносите трябва да са и с по-широко обществено значение. Те са налице в случая. Първият по-тясно професионален принос се отнася до това, че като хабилитиран преподавател в Софийския университет Стоян Атанасов създаде и укрепил предмета История на френската средновековна и ренесансова литература. Вторият, също безспорен, е, че той е един най-активните разпространители на френската култура и френския език в България в последните две-три десетилетия. Затова и не без връзка с оценките по конкурса е, първо, това, че Атанасов е автор на толкова литературни и научни преводи от френски, второ, че е инициатор и организатор на конференции и симпозиуми, трето, че е отличен редактор на преводи на други преводачи, някои от които инициирани от него, и, четвърто, че е високо квалифициран и търсен консекутивен преводач от френски.

Тези негови дейности освен от обхватност са белязани и от сравнително по-редки качества като точност, дисциплинираност и максимална подреденост. В неговите научни текстове и преводи всичко е проверено, изпълнено без бързане, без характерната за нашата българска натура едрина и по принцип. И действията, и словото на Стоян Атанасов са зависими към предназначението да бъдат ползвани. Оттук и особеното изражение на неговия поведенчески и писмен стил, съчетаващ съдържаността с целта и добре осъразмерената разгърнатост.

За качествата на монографичния труд на Стоян Атанасов, посветен на цялостното научно творчество на Цветан Тодоров Издаден наскоро от Издателство Изток-Запад и озаглавен «Цветан Тодоров: Аксиология на разума», този труд, обхващащ 290 страници, е уникално научно издание, случило се и поради опита на Издателството, но и поради акрибията и чувството за ред на Атанасов. Книгата, без обичайните грешки, е снабдена с азбучници, препратки и библиография, изпълнени със завидна прегледност. Материалите са разпределени в раздели, един от които, т.нар. Етюди, съдържащ шест големи студии (с.38-177), е именно научната сърцевина, която Атанасов е предложил да бъде преценена с оглед на приносите по конкурса.

Понеже става дума за стари работи, които той е събрал в тази книга, естествено се повдига въпросът дали това е научна монография. Да, това е научна монография, в която за пръв път се представя и тълкува цялостното научно творчество на Цветан Тодоров. Атанасов го прави по разгърнат тематичен и същевременно исторически начин. Монографията се е получила от свързването и подреждането на работите, от вкарването им в схемата на един тип херменевтическо представяне. Защо «херменевтическо»? Защото масивното изследователско дело на Тодоров не е изтълкувано умозрително обективистично, а тематично в следващи една след друга допълващи се ситуации на разбиране, като всяка от тях съдържа и съответна на темата си история на формирането на сложната интелектуална личност на Цветан Тодоров.

Херменевтическото представяне на материала на толкова разгледани трудове на Тодоров в обзорната книга на Атанасов между другото е проявено и в това, че той осъзнава своя подход. Също като Тодоров и Атанасов чете бавно и внимателно, пазейки се да се намесва в онова, което разбира. Но също като него той се намесва и критически лично. Показателни са не малкото места в Етюдите, на които Атанасов добавя или развива казаното от Тодоров в друга посока. И при Тодоров, и при Атанасов разполагаме с редки примери в съвременната хуманитаристика на бавни пълни прочити с критичност към твърденията, които се тълкуват, и самокритичност към собственото казване.

Към което се добавя и другото качество на този тип цялостно разбиране, това, че то е един вид правене. Тодоров не само представя в 70-е години на миналия век руските формалисти и Бахтин във Франция, той ги превръща в големи теми на френската хуманитаристика. Така постъпва и Атанасов с текстовете на Тодоров – прави от тях свое стилистическо и идеологическо верую, но и се грижи за българското им издаване, като ги превежда, редактира и подтиква други да ги четат и коментират. В нашата не особено дисциплинирана българска среда постигнатото от Тодоров нямаше да е пред погледа ни, ако не бяха конкретните усилия на Атанасов.

Последователността и упорството са по-външно проявени качества, които по-лесно се поддават на похвала. По-труден за представяне е техният интелектуален корелат – справянето с едно или друго комплексно цяло. Именно с такова цяло се е справил Стоян Атанасов в своята книга за цялостното творческо дело на Цветан Тодоров.

Първата сигурна проява на това справяне е в откриването на няколкото действително съставлящи го теми – за текста и културата, диалогичното аз, субективността и нейните граници и морала и морализма. Втората голяма проява на справянето е в представянето на дългия идеен и личен път на Тодоров. Имам пред вид не толкова основното отделяне на неговите две «полувремена» – на по-тясното разбиране на литературния текст като особен дискурс и поетика и на последвалото по-широко разбиране в контекста на културата като проява на особен вид диалог. Особено приносно според мен е детайлното очертаване на второто време в творческия път на Тодоров, на неговото обръщане към френския хуманизъм и свързването му с темите за идентичността и морала.

Кои са по-конкретно тези приноси? Първият е масивното доказателство, че Тодоровото обръщане към идеологията и стилистиката на френския хуманизъм не е просто механично спасяване от кризата на тясното умозрително търсене на смисъла с методите на структуралната поетика, а градивен преход от текста към културата в името на текста в по-широк смисъл на думата и в името на разбиращия човек, който живее текстово на нивото на значенията и смислите в полето на конкретна култура. Вторият приносен момент е доказването, че, обръщайки се формално назад към идейния инструментариум на традиционния хуманизъм, Тодоров го осъвременява и преобразува в един вид критически хуманизъм, който признава другата култура и е в състояние да я разбира и усвоява.

Стоян Атанасов показва как става тази трансформация. Тя тръгва от Бахтиновото разбиране за диалога, преминава през все по-личното разбиране на своята ситуация, през съвременните идеи за другостта и сложното подвижно отношение между своето и другото и достига до последствията, формулирани в етюдите от втората част на книгата. Първото от тях е свързването на този по-широк поглед към света и текста, който отделя Тодоров от научния обективизъм, с по-добрата всекидневна културна реч и пренасочването му от понятията и точното определяне към мекотата на разбирането, което сменя темите си и неуморно започва наново.

Второто последствие е средният път между опозициите на научното обективистично формулиране и личната искреност на малкия биографически опит. Особено в етюдите за «Диалогичното аз» и «Раждането на субективността» с тънко вчитане в текстовете на Тодоров Атанасов представя неговия респектиращ компромисен избор на ограничената доза на по-

личното, разтворено в критическото морално включване в проблемите на съвременния свят. Тодоров избира средния път между малкото прекалено лично и едно или друго голямо нелично – оличностеното морално хуманистично разбиране, ограничаващо едновременно и двете. На тази основа широко и с много коментирани пасажии от книгите на Тодоров Атанасов развива и тезата за разликата между морала и морализма, която обяснява и по-общия идеал, следван и в хуманитаристиката, и в жизнената практика на Тодоров в последните две десетилетия – неотделянето на живеенето от мисленето.

Не е сигурно дали представям точно онова, което Атанасов разгръща така обхватно и така солидно свързва в масивния текст на своята книга. Но все едно то има рядката стойност на истина, достойна да бъде подражавана и следвана. Тъкмо защото и аз съм се морил с разбирането на казаното от Тодоров, казаното за него от Атанасов в този труд ми прозвуча облекчаващо точно и вярно.

Оттук и моето сигурно **заключение**, че Стоян Атанасов не само покрива изискванията за професор, които поставя новият закон за научните степени и длъжности, но и определено ги надхвърля. Аз подкрепям без колебание неговото искане той да бъде избран за професор по френска литература.

София, 1 септември 2011 г.

(проф. Богдан Богданов д.ф.н.)